

Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В.

ТЕРИТОРІЇ ПЗФ УКРАЇНИ, ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ І СТАБІЛЬНОСТІ КОСИ БИРЮЧИЙ ОСТРІВ

Коса Бирючий Острів – півострів в північно-західній частині Азовського моря, розширена частина Федотової коси. Відмежовує від моря Утлюцький лиман. Адміністративно належить до Генічеського району Херсонської області. Довжина – 24 км. Ширина – близько 5 км. Площа – 7232 га.

Коса Бирючий Острів наливна акумулятивна форма, утворена із піску та черепашки (піщана морська рівнина, на якій трапляються вали з черепашки). Уздовж узбережжя численні озера. Західний берег розчленований невеликими бухтами та затоками-лиманами (лиман Олень, лиман Вершинський, лиман Ямківський, лиман Озерський).

Ландшафти лучні, прибережно-водні та піщано-степові, в яких переважають очеретяні, ситникові, куничникові, пирійні, колхідсько-осокові та покісницево-кермекові угруповання (флора півострова нараховує близько 700 видів судинних рослин). На площі 232 га у 70-80 рр ХХ ст. створені захисні лісонасадження з лоху сріблястого, в'язу гладкого, робінії звичайної, ясеню звичайного.

Рибальські та туристські судна, зазвичай причалюють в бухти південно-західної частини коси. В ХІХ столітті в цих місцях був розвинений рибний промисел. Спеціально для рибаків в 1878 році був побудований маяк. Спочатку це була невисока дерев'яна споруда, але з плином часу її поміняли на сучасний маяк з цегельною будівлею. В 70-х роках минулого століття існувало рибальське селище Бухта зі своєю школою та магазином. Після сильних штормів воно було зруйноване, а мешканці були евакуйовані.

На території коси Бирючий Острів можна зустріти поодинокі кам'яні скульптури Скіфської баби та відкриті джерела сірководневої підземної води.

Для потреб господарського та природоохоронного водопостачання на Бирючому Острові пробурені 6 свердловин глибиною від 119,5 до 127 метрів.

Водоносні горизонти потужністю від 6 до 17 метрів, знаходяться в відкладах верхньосарматського підрегіолярису та мотичного регіолярису верхнього міоцену ($N_{1S3} + N_{1m}$). Мінералізація підземних вод горизонту в північній частині – 1,0-3,0 г/дм³. В південній мінералізація досягає 6,0г/дм³. В східній частині розповсюджені види гідрокарбонатно-хлоридні та хлоридно-гідрокарбонатні з мінералізацією 1,0-3,0г/дм³. Часто в воді присутній сірководень в кількості від 16 до 47 мг/дм³.

Одним з перших природоохоронних об'єктів створених на північноазовських косах був заповідник «Надморські заповідники по берегах Чорного і Азовського морів» до складу якого увійшла територія коси Бирючий Острів (14 липня 1927 року Рада Народних Комісарів УРСР прийняла Постанову № 172 «Про утворення надморських заповідників по берегах Чорного і Азовського морів»). Але вже у 1937 році територія коси Бирючий острів увійшла до Азово-Сиваського державного заповідника (Постанова Ради народних комісарів від 1 липня 1937 року № 774) [2,3].

У серпні 1957 року розпорядженням Ради Міністрів УРСР Азово-Сиваський заповідник був реорганізований в Азово-Сиваське державне заповідне мисливське господарство, до якого увійшли коса Бирючий Острів та 4 острови в Сиваші, а також однокілометрова смуга навколо коси Бирючий острів та частина акваторії Сиваша навколо островів Куяк-Тук, Чурюк, Мартинячий та Китай. Наступним етапом етапом в заповіданні території коси Бирючий Острів є 1993 рік. Азово-Сиваський національний природний парк утворено наказом Міністерства лісового господарства України від 19 травня 1993 року № 33 відповідно до Указу Президента України від 25 лютого 1993 року № 62 на базі та в межах Азово-Сиваського заповідно-мисливського господарства. Азово-Сиваський національний природний парк розташований на південному сході Херсонської області в межах Генічеського та Новотроїцького районів. Загальна площа території парку становить 52582,7 гектара. До складу парку увійшла територія коси Бирючий Острів площею 7735,6 га. Коса Бирючий Острів відноситься до типу приморських ландшафтів і

характеризується сучасними приморськими піщано-черепашковими лиманно-морськими рівнинами. Особливе місце в ландшафтній структурі острова займають морські ландшафти та ландшафти внутрішніх заток. Степові різнотрав'я сприяли формуванню тут чисельних популяцій акліматизованих тварин. Роботи з акліматизації були розпочаті ще в 1928 році [1,2,3,4].

Тут мешкають близько тисячі акліматизованих благородних оленів, близько 2500 ланей, 120 куланів та декілька десятків свійських коней та муфлонів. З мисливських птахів тут акліматизовано фазана звичайного. Крім того, на території коси Бірючий острів вільно існують аборигенні види фауни: заєць-русак, лисиця та єнотовидний собака [1].

Серед довгострокових цілей охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів Азово-Сиваського національного природного парку слід відмітити наступні:

- збереження інтродукованих видів тварин у межах коси Бірючий Острів;
- збереження природних ландшафтних комплексів коси Бірючий Острів – сухопутних, прибережних і лиманно-озерних [1].

Список використаних джерел

1. Азово-Сиваський національний природний парк/Державне управління справами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dus.gov.ua/content/azovo-syvaskyy-nacionalnyy-prirodny>.

2. Бахтіарова Л. І. Чорноморський біосферний заповідник – база для науково-дослідницької діяльності учнів/Л.І. Бахтіарова//Збірник наукових праць. Фальцфейнівські читання. – Херсон: ПП Вишемирський, 2011. – 178 с. – С.12-15.

3. Непша О.В. Коси Північного Приазов'я в системі природно-заповідного фонду України// Заповідна справа у Степовій зоні України(до 90-річчя створення надморських заповідників//Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. Урзуф, 14-15 березня 2017 року)/Серія: «Conversation Biology in Ukraine». –Вип. 2, Т.1. –Київ, 2017. –С.172-177.

4. Тищенко О.В. Рослинність приморських кіс північного узбережжя Азовського моря/О.В. Тищенко. – Київ: Фітосоціоцентр, 2006. – 156 с.